

Jaša Pignoni Čebtron

Vodič po Rimu

Najzanimivejši kraji in
znamenitosti večnega mesta

Vodič po Rimu
najzanimivejši kraji in zanimivosti večnega mesta
Jaša Pignoni Čebtron

Uredil: Denis Valič
Jezikovni pregled: Jasna Čebtron
Oblikovanje: Tomaž Režek
Fotografije: lastni arhiv oz. navedeno
Elektronska knjiga

Izdajatelj: KUD AAC Zrakogled
Dimnikarska 5. 1000 Koper
www.zrakogled.com

Koper, 2022

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 120425731

ISBN 978-961-7166-03-3 (PDF)

Zahvale

Zahvaljujem se svoji mentorici Patrizii Ciocci, ki mi je z veseljem razkazovala Rim, svojemu očetu Robertu Pignoniju, ki me je vozil v Rim že od ranega otroštva ter mi s tem obudil ljubezen do tega mesta. Hvala tudi moji babici Jasni Čebren, moji mami Uršuli Lipovec Čebren in učiteljici Editi Šelih, ki so mi pomagale z lektoriranjem besedila. Zahvalil bi se tudi Denisu Valiču in Radotu Lipovcu, ki sta mi pomagala s tehničnimi napotki in Tomažu Režku, ki je omogočil objavo tega vodiča.

Uvod

Ta vodič je nastal kot projekt, ki sem ga izdelal v 9. razredu Waldorfske osnovne šole v Ljubljani. Za pisanje tega vodiča sem imel več razlogov. Načeloma sem si želel, da bi ljudem, ki še niso nikoli bili v Rimu in ljudem, ki so v tem mestu bili le malokrat, obudil ljubezen do tega krasnega mesta. Drugi razlog pa je, da sem si želel predstaviti tudi nekatere lokacije po Rimu, ki niso tako znamenite, kot sta na primer Kolosej ali Rimski forum, ampak so vseeno prekrasne in si zaslužijo, da si jih ljudje ogledajo. Rim je seveda zelo veliko mesto in kot se za mesto takih dimenzij spodobi, ima toliko zanimivosti, da se človek med njimi prav zares izgubi. Tudi to je eden izmed razlogov, da sem si izbral tak projekt. Sam namreč hodim v Rim vse od ranega otroštva in drznem si trditi, da to mesto poznam kar dobro, vključno z njegovo zgodovino. Zato sem si zamislil, da bi za šolski projekt ustvaril vodič, ki vključuje znamenitosti, ki so po mojem mnenju v Rimu najbolj zanimive in katerim bi se bilo potrebno – vsaj po mojem mnenju – najprej posvetiti. Rad bi poudaril, da je ta vodič moje avtorsko delo, tako da se v njem nahajajo lokacije, ki so meni pustile najmočnejši vtis in za katere menim, da si jih je najvrednejše ogledati. Seveda pa to ne pomeni, da nočem, da si greste ogledati kakšno lokacijo izven teh, ki sem jih opisal. Nasprotno, vesel bom, saj bo to pomenilo, da sami raziskujete to čudovito mesto in si sami ustvarjate vtise, ki vam jih bo ta kraj pustil. Na koncu naj poudarim, da mi je pisanje tega projekta pomagalo, da sem se veliko novega naučil o Rimu ter tako izpopolnil svoje znanje na področjih zgodovine, zgodovine umetnosti, italijanščine, latinščine, izrazoslovja, slovnice, arhitekture, arheologije, gradbenih materialov in gradbenih tehnik starih Rimljanov.

Kazalo

01. Kolosej: srce Rima
02. Panteon: poganski tempelj, ki je postal cerkev
03. Angelski grad (Castel Sant'Angelo): od grobnice do utrdbe
04. Ara pacis: spomenik miru
05. Kapucinski samostan in ostanki 3.700 mrtvecev
06. Svete stopnice (La scala santa) in papeška kapela
07. Sikstinska kapela (Capella Sistina): od začetka človeštva do poslednje sodbe
08. Galeria Borghese (Galleria Borghese) v zelenem srcu Rima
09. Bazilika sv. Klemna (Basilica di San Clemente): več svetišč v eni cerkvi
10. Dioklecijanove terme (Terme di Diocleziano): največje terme Rimskega imperija
11. Bazilika sv. Petra (Basilica di San Pietro): največja cerkev v najmanjši državi
12. Caravaggio: mojster luči in njegova dela v Rimu
13. Rimski forum (Foro Romano): od središča mesta do zbirališča turistov
14. Palatin (Palatino): domovanje cesarjev
15. Še druge zanimive lokacije v Rimu

1. Kolosej: srce Rima

»Dokler bo stal Kolosej, bo stal tudi Rim. Ko bo Kolosej padel, bo padel tudi Rim.« *Beda Venerabilis*

Kolosej stoji na sredini doline med hribi Celij, Palatinom in Eskvilinom. Kolosej ni pravo ime amfiteatra, temveč je to Amfiteatrus Flavius (amfiteater Flavij). Zgrajen je na mestu nekdanjega umetnega jezera Neronove palače imenovane Domus Aurea. Kolosej je začel graditi Vespazijan, vendar mu ga ni uspelo dokončati, namesto njega je ta mogočni amfiteater dokončal njegov sin in tudi naslednik Tit leta 80. Tega leta so se v Koloseju začele prve igre, ki so trajale celih 100 dni in med katerimi je poginilo kar 5000 živali. Zgradba je bila nato še dograjena v času Domicijana, ki naj bi zgradil podzemne prostore in dogradil zunanji obroč. V Koloseju so se lahko uprizorile gladiatorske igre (*munera*) ali lov na divje živali (*venationes*), lahko so se dogajale tudi ladijske bitke, ki pa naj bi se uprizarjale le v času Domicijana in Vespazijana, nato pa o njih ni bilo več ne duha ne sluha.

Izračunali so, da so za gradnjo Koloseja uporabili več kot 100.000 kubičnih metrov *travertina** in 300 ton železa. Zunanji obod Koloseja, ki je v celoti iz travertina, je visok skoraj 50 metrov, njegov premer pa meri 188 metrov. Danes je od zunanjega oboda ostalo le še 2/5 prvotne strukture, še vedno so pa jasno vidna prvotna štiri

nadstropja, ki ga sestavljajo. Prva tri nadstropja so sestavljena iz obokov in stebrov. V prvem nadstropju so stebri dorskega sloga, v drugem iz jonskega in v tretjem v korintskem slogu. V vsakem izmed teh obokov so včasih stali tudi kipi, ki so jih pa nato skozi stoletja pokradle različne plemiške družine, kot so bili Barberinijevi.

Četrto nadstropje pa je bilo kot nekakšne vrste podstrešje razdeljeno na več predelov. V vsakem drugem predelu se je nahajalo kvadratno okence. V vsakem predelu so se nahajale tri police, ki so služile podpiranju lesenih drogov, na te drogeve pa je bila privezana ogromna ponjava, ki je varovala gledalce pred soncem. To ponjavo so upravljali mornarji iz vojaškega пристanišča. Ti mornarji so imeli sobe blizu amfiteatra (*castra misenatium*). Vseh 80 obokov pritličja je vodilo do stopnišč, ta pa so vodila do različnih predelov tribun. Tako so lahko na hiter način evakuirali obiskovalce.

Kolosej je imel štiri vhode, ki so vodili v pravi pravcati labirint stopnic in hodnikov. Prvi vhod je bil častni vhod za cesarja in njegove spremljevalce, ta je bil na severu, ostali so bili namenjeni različnim slojem, gostom itd. Na sredi Koloseja je arena ovalne oblike, njena dolžina je 87 m in širina 55 m, obdana je z zidom, visokim 5 m, nad katerim se dvigajo tribune s sedeži. Različni predeli tribun stojijo na mogočnih stebrih iz travertina. Tribune so bile razdeljene na 5 predelov. Prvi, tik ob ograji, je bil sestavljen le iz nekaj stopnic, za tem predelom so sledili trije, imenovani *maeniana*, tem pa je sledil še peti predel na vrhu amfiteatra, prekrit s stebriščem (*maenianum summum in ligneis*). Tudi takrat, kot danes, so obstajale razne kategorije sedežev, ki pa v starem Rimu niso bile odvisne od tega, koliko si plačal, temveč od tega, kateremu družbenemu sloju si pripadal: sedeži tik ob areni so pripadali senatorjem, čim bolj si bil oddaljen od arene, nižjemu družbenemu sloju si pripadal. Na nekaterih stopnicah (sedežih) se še danes vidi ime ali napis posameznika oziroma družbenega sloja, kateremu je bil ta sedež namenjen (*npr. equitibus romanis - za rimske konjenike*).

Še vedno je nerazrešeno vprašanje, kolikšno število gledalcev je lahko sprejel Kolosej. Nekateri viri pravijo, da je igre lahko gledalo od 45.000 do 50.000, drugi viri trdijo, da jih je bilo od 68.000 do 73.000 – katerakoli različica je že pravilna, števila sama povejo o velikosti tega objekta.

Kolosej je bil zaradi požarov in potresov mnogokrat restavriran. Znane so obnove, ki so jih naročili različni cesarji od Nerve, Antonina Pia, Elagabalda, pa vse do Settimia Severa in mogoče Gordiana. Poleg uničujočega požara leta 217, se je zgodil še en hud požar malo kasneje, in sicer leta 250.

Med 6. in 11. stoletjem je Kolosej okupirala družina Frangipane, ti pa so ga spremenili

v trdnjavo. Danes si je težko predstavljati, kakšen je bil Kolosej včasih, saj tudi tam, kjer je bila včasih arena, so sedaj vidne le kleti. Nekoč je bilo v teh kletih polno dvigal z vrvmi, ki so dvigale in spuščale kletke z živalmi, odpirale in zapirale gladiatorske vhode, skratka, ki so skrbele za igre – danes pa si lahko vse to le zamišljamo. Seveda je obisk Kolosej obvezna postaja, njegov ogled pa velja dati na prvo mesto med stvarmi, ki si jih želite ogledati v Rimu. Najbližja postaja podzemne železnice, *metroja*, oziroma njegove linije B, se nahaja tik ob Koloseju.

Glede vstopnic bi priporočil unaprejšnji nakup, če se hočete izogniti večurnemu čakanju v vrsti. Če te možnosti nimate, predlagam nakup vstopnic na Piazzzi Veneziji – s temi vstopnicami si lahko ogledate Kolosej, Foro Romano in Palatin ter se nato pri Koloseju postavite v vrsto za tiste, ki že imajo vstopnico. S tem si boste prihranili nekaj časa, ni pa nujno, da ta trik vedno deluje, zato vam res predlagam unaprejšnji nakup vstopnic.

**Travertin* je tip lehnjaka, ki so ga Rimljani uporabljali za gradnjo.

2. Panteon: poganski tempelj, ki je postal cerkev

Od vseh starorimskih zgradb je Panteon zagotovo najboljšo ohranjen, za to pa se moramo zahvaliti donaciji bizantinskega cesarja Foce rimskemu papežu Bonifaciju IV in njegovi preobrazbi Panteona v cerkev, posvečene Sv. Mariji in mučencem (*Sancta Maria ad Martyres*).

Prvo zgradbo, ki se je gradila med leti 27 in 25 pr.n.š, je dal zgraditi Agrippa, ko je dograjeval in izpopolnjeval celo četrt. Na podlagi arheoloških izkopavanj prejšnjega stoletja so ugotovili, da je prva zgradba, torej Agrippin Panteon, ki se nahaja pod današnjim Panteonom, izgledal zelo drugače kot danes. Bil je pravokotne oblike (19,82m x 43,76m) in domneva se, da je bilo njegovo pročelje (vhod) obrnjeno proti jugu, torej v nasprotno smer, kot gleda pročelje današnjega Panteona. Nato je sledila druga faza, o kateri se ne ve ničesar, gre za obnovitev Panteona s strani Domicijana po uničevalnem požaru leta 80. V tretji fazi je dal Panteon obnoviti cesar Hadrijan, ko se

je Panteonov izgled spremenil tako kot ga lahko vidimo danes. Obnavljali so ga med zgodnjimi leti vladanja Hadrijana, torej med letoma 118 in 125. Napis, ki se lahko prebere na prekladi pod tempeljskim čelom preddverja, se glasi: *M(arcus) Agrippa L(uci) f(ilius) co(n)s(ul) tertium fecit*. Ta napis je dal izklesati Hadrijan, za katerega se ve, da na zgradbe, ki jih je dal zgraditi, ni nikoli napisal svojega imena, če izvzamemo Trajanov tempelj. Nato sta Panteon dala restavrirati še rimska cesarja Septim Sever in Karakala leta 202, a brez vidnih sprememb.

Hadrijanov poseg je povsem spremenil prejšnjo skromno in nedodelano zgradbo: novo pročelje je bilo verjetno obrnjeno za 180 stopinj, tako da je gledalo proti severu, nov oltar pa je bil zgrajen na ostankih prejšnjega Panteona. Med novim oltarjem in med nekdanjo Neptunovo baziliko, ki se je nahajala simetrično nasproti Panteona, so zgradili znameniti cilinder. Današnji izgled zgradbe je zelo drugačen od starorimskega: pročelje je sedaj postavljeno nižje, saj je bilo poprej dvignjeno z nekaj stopnicami in imelo pred sabo trg, dosti večji od današnjega, trg pa je bil obrobljen s stebrišči. Poleg tega je imel takratni Panteon izgled preprostega templja, tako da je pročelje zakrivalo veliko kupolo (m 30,40), ki jo je pa danes težko spregledati.

Veliko stebrišče (široko 33,10 m in globoko 15,5 m) predstavlja pročelje, sestavljeno iz osmih monolitnih stebrov (visokih 14 m) in zgrajenih iz egipčanskega granita. Kupola je okrašena s petimi vrstami kvadratnih oken (28 se jih nahaja v eni vrsti). Na sredini te veličastne kupole se nahaja velika okrogla odprtina (*oculus*), katere namen je bil ob poldnevu osvetliti hrbet cesarja, ko je ta govoril ljudstvu pred Panteonom.

Vstopnine ni.

3. Angelski grad (*Castel Sant'Angelo*): od grobnice do utrdbe

Veličastni *Castel Sant'Angelo* se nahaja na območju, ki so jo Rimljani imenovali *Ager Vaticanus* (toponim, ki naj bi mogoče izhajal iz naselja imenovanega *Vaticanum*). To ozemlje je bilo v tistem času zapuščeno polje na desnem bregu Tibere. To območje si je cesar Hadrijan (rojen 76 – umrl 138) izbral za lasten mavzolej. Ker se je njegova grobnica nahajala izven mesta, jo je Hadrijan povezal z mestom prek mosta z imenom Elio, ki je bilo eno od imen cesarja Hadrijana.

Most je bil zgrajen med leti 121 in 134, zgradil ga pa je rimski arhitekt Demotrijan. Leta 1451 so most prvič obnovili, po tem ko je poblaznela mula ubila mnogo duhovnikov, ko so ti prihajali v Vatikan. Najpomembnejša obnova mostu pa se je zgodila med leti 1668 in 1671, ko je most preuredil Gian Lorenzo Bernini in ga spremenil v prekrasen križev pot (*Via Crucis*): na obeh straneh mostu se razprostira deset čudovitih angelskih kipov z znamenjem strasti, na vrhu gradu pa lahko opazimo mogočen kip nadangela Mihaela.

Gradnja mavzoleja naj bi se začela okoli leta 130, čeprav nekateri viri nakazujejo, da se je slednja začela leta 123. Mavzolej še ni bil končan, ko je leta 138 cesar Hadrijan umrl in so ga začasno pokopali v vili, ki je pripadala Ciceronu. Šele naslednjega leta (torej leta 139) je dal cesar Antonin Pij Hadrijanove ostanke premestiti v mavzolej. Kot grob

so si mavzolej izbrali tudi drugi cesarji, kot je na primer Karakala.

Ko vstopimo v grad, nas veličasten hodnik popelje do kraja, kjer je stal kip cesarja Hadrijana (dandanes je ta kip v Vatikanskih muzejih). Na desni strani te okroglaste luknje se začne znamenita rampa, podobna propelerju, ki je po opravljenem krogu človeka privedla v kvadratasto sobano, v kateri so ostanki cesarja Hadrijana. Glede prvotnega izgleda mavzoleja je še veliko nejasnosti, kar je pa posledica mnogih preureditev in prizidav.

Več kot tisoč let kasneje so različni papeži mavzolej postopoma spremenili v trdnjavo. Eden od prvih je bil papež Nicolò V (1447-1455), ki je podprl gradnjo treh stražnih stolpov (*torrione*) ob kotih kvadratnega obzidja, ki je obdajalo mavzolej (četrtega so dodali kasneje). Petdeset let kasneje je dal papež Aleksander VI (1492- 1502) zgraditi novo obzidje, stolpe je spremenil v utrdbe (*bastione*) in začel, sedaj že trdnjavo, oboroževati s topovi in zračnimi linami. Štiri utrdbe na vsakem kotu zunanega obzidja je med seboj povezal s hodniki, ki so potekali v notranjosti zidov ter tako omogočil lažji dostop do topov, katapultov itd. Papež Pij IV (1559-1565) je še izboljšal povezanost med utrdbami ter vsaki izmed njih dodal dvizni most. Na koncu pa je v grad posegel še papež Urban VIII (1623-1644), ko je celotno zgradbo preuredil in jo oborožil z (za tisti čas) najnovejšim orožjem. Znameniti bronasti kip na vrhu gradu je dal izklesati papež Benedikt XIV (1740-1758). Ta kip je zamenjal stari kip angela iz marmorja, ki ga je leta 1544 izklesal Raffaele da Montelupo po želji papeža Pavla III (1534-1549). Leta 1752 so bronasti kip nadangela Mihaela postavili na skrajni vrh gradu. Nad njim stoji bronast zvon, ki ga je dal narediti Giuseppe Giardoni leta 1758. Grad je povezan z Vatikanom preko neke vrste viadukta, saj je bil seveda last in utrdba papeža in je lahko preko tega viadukta iz bazilike sv. Petra v primeru napada zbežal v grad.

Vstopnice lahko kupite unaprej ali pa kar v gradu, saj običajno ni predolge vrste.

4. Ara pacis: spomenik miru

Ara Pacis – oltar miru predstavlja ključni spomenik umetnosti, ki se je razvijala v času Avgustovega vladanja. Na njej je opaziti vplive različnega izvora: od grške umetnosti iz klasičnega in helenističnega obdobja do rimske tradicije. Poleg tega ne smemo pozabiti na politični vidik tega spomenika in povezave Avgustovega imena z mirom – Avgust je namreč po dolgoletni državljanski vojni premagal Marka Antonija ter tako prinesel mir v Rim.

A začnimo od začetka. Delček *Ara Pacis* so odkrili leta 1568, ko se je pod palačo Peretti (danes *Almagià*) pojavilo devet izklesanih kamnov. Kasneje, leta 1859, so izkopali Enejev relief in glavo boga Marsa iz luperkalskega reliefa. Vendar pa je šele leta 1879 von Duhn prepoznal ta spomenik kot *Ara Pacis*. Šele leta 1903 so se začela prva prava izkopavanja, ki pa so se med letoma 1937 in 1938 zaključila. Takrat so odkrili tudi dva stranska zidova oltarja in so tako lahko začeli z njegovim vnovičnim sestavljanjem. Obnovljeno *Ara Pacis* so inavgurirali 23. septembra 1938, ob Avgustovem mavzoleju pri Tiberi.

Znano je, da so v starem Rimu gradnjo tega oltarja miru odobrili 9. junija 13 pr.n.š.,

Avgustu pa je bila posvečena 30. januarja 9 pr.n.š. *Aro* so postavili na zahod *vie Flaminie*, verjetno nasproti *Are Provindantiae*, ki jo je leta 14 dal postaviti Tiberij na nasprotni strani *Campus Agrippae*. Ko se je v času cesarja Hadrijana rimska četrt *Campo Marzio* zelo razširila, so morali Avgustov oltar izolirati od drugih zgradb. To so storili tako, da so med *Aro pacis* in drugimi zgradbami zgradili opečnat zid.

Če si podrobneje ogledamo zgradbo tega spomenika, opazimo, da je oltar ograjen s pravokotnimi zidovi velikosti 11,65x10,625m, do katerih se pride po petih stopnicah. Na najdaljših straneh teh zidov (prvotno v smeri vzhod-zahod) se je odpiralo dvoje velikih vrat (širokih 3,60m). V notranjosti teh zidov se nahaja oltar, postavljen na tri stopnice.

Zidovi imajo na zunanji in notranji strani izklesane podobe. Spodnji del štirih zidov je povsod enak: na njej so motivi živalskih in rastlinskih podob, ki ne služijo le okrasu, temveč simbolizirajo Augustovo družinsko drevo. Zgornji del zidov pa je bolj raznolik: na dolgih straneh se ob vratih nahajajo štirje prizori, izklesani v marmor. Prvi prizor predstavlja jamo *Lupercal*, v kateri je po legendi volkulja dojila dvojčka Romula in Rema, na žalost je ta prizor slabo ohranjen. Veliko bolj pa je razpoznaven drugi prizor na isti strani, v katerem lahko vidimo Eneja, kako bogovom žrtvuje svinjo, ki je skotila trideset prašičkov. Na tem prizoru so jasno vidni tudi svečeniki (*camilli*), ki skrbijo za potek žrtvovanja. Na nasprotni strani se nahajata tretji in četrti prizor. Na levi strani vrat je opazen tretji prizor, na katerem je upodobljena Zemlja (*Terra*) kot ženska v razcvetu z dvema otrokoma. Ob njej sta dve delno oblečeni ženski, ki simbolizirata vodo in zrak. Nekateri predlagajo, da bi ta prizor razumeli kot alegorijo Miru. Na drugi strani vrat se nahaja četrti prizor, ki je skoraj povsem nerazpoznaven, a je nekoč predstavljal boginjo Rima (*dea Roma*). Na obeh krajših stranicah *Are Pacis* se nahajata peti in šesti prizor, ki pa imata bolj zgodovinski značaj in predstavljata cesarjevo družino.

Tudi notranja stran pravokotne strukture je bogato okrašena, kot je tudi bogato okrašen oltar na sredini *Are Pacis*. Med drugim lahko na oltarju razpoznamo krilate leve ter elemente vsakoletnega žrtvovanja, ki se je dogajalo na Ari.

Ara Pacis se nahaja v sodobnem muzeju, ki leži ob reki Tiberi in katerega je zelo težko spregledati, saj s svojo modernostjo izstopa iz okolice.

Vstopnice lahko kupite kar tam.

5. Kapucinski samostan in ostanki 3.700 mrtvecev

Najprej na zgradbi seveda opazimo cerkev. Ta je bila zgrajena leta 1630 in prvo mašo je vodil sam papež Urban VIII. Ampak cerkev ni tisto, kar nas tu pravzaprav zanima, saj je cerkva v Rimu na stotine in večina je tudi lepših in zanimivejših od te. Kar nas zanima, je pod cerkvijo in to sta kapucinski muzej in kriptna – še predvsem slednjo si je vredno ogledati.

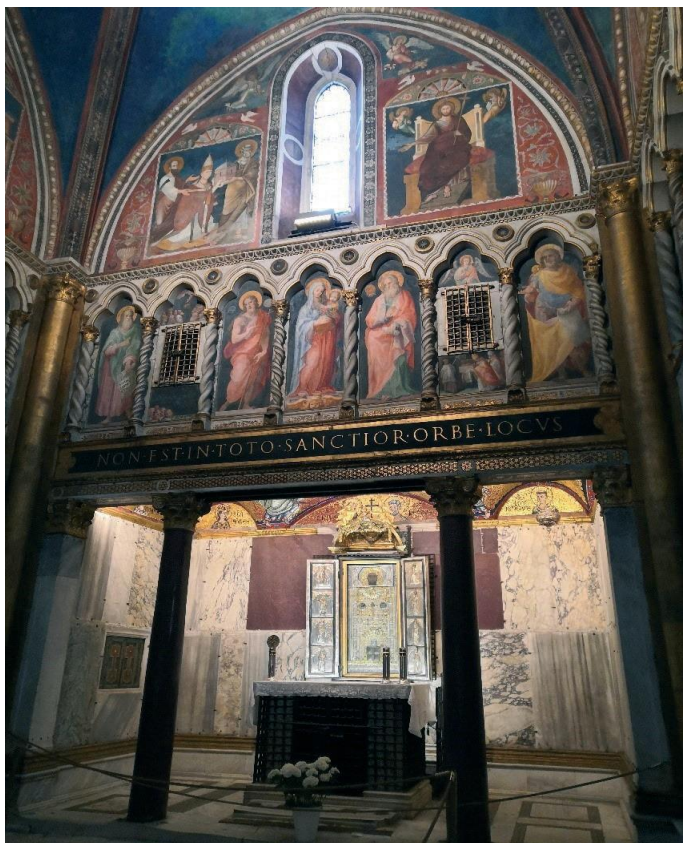
Muzej reda manjših kapucinov iz rimske province je nastal z namenom, da ljudstvu pokaže duhovnost religiozne skupnosti, ki temelji na misticizmu, preprostem načinu življenja in povezanosti z ljudstvom. Tako je nastal center za ohranitev kapucinske umetnostne dediščine iz Rima in, širše, Lacija. Preden so odprli muzej, so vrsto let organizirali akcije za preureditev in preselitev različnih slik, knjig, dokumentov in predmetov za vsakdanjo uporabo, ki jih najdemo v muzeju.

Še en razlog za ogled muzeja je slika sv. Frančiška v meditaciji, ki jo je naslikal Michelangelo Merisi (Caravaggio). V tem muzeju si lahko ogledate osem sob iz različnih obdobj, povsod so razstavljeni kapucinski predmeti in druge stvari, ki so povezane z redom kapucinov (najbolj znan kapucin je bil na primer oče Pio da Pietrelcina, ki so ga sedaj proglasili za svetnika).

No, sedaj pa pridemo na res zanimiv del ogleda, ki je, poleg Caravaggia, edini razlog zaradi katerega sem vam predlagal to lokacijo. To je kripta na koncu muzeja in je polna okrasja ter podob iz človeških kosti, med tem okrasjem se nahajajo seveda tudi okostnjaki. Ne gre za prevaro: to so prave človeške kosti umrlih, ki so spadali v kapucinski red. To mrakobno umetniško delo so ustvarili v polovici 18. stoletja, med letoma 1732 in 1775, z namenom, da bi na novo umrlim našli kraj, kjer bi lahko shranili njihova okostja, saj je bilo pokopališče samostana polno. Mnogi kapucini so zapustili svoje samostane in prišli živeti sem ter tako prepustili svoje ostanke za gradnjo tega temačnega kraja. Oče Mihael da Bergamo piše v svojih Spominih, da je aprila leta 1631 v samostan prenesel ostanke sv. Feliceja da Cantalice in drugih duhovnikov ter svetnikov kapucinskega redu. V celotni kripti se tako nahajajo ostanke okoli 3.700 mrličev.

Če si greste ogledati muzej, je ogled kripte kratko malo obvezen. Najdete jo tik pred izhodom in se ji ne da izogniti, zato ogled te lokacije NE priporočam tistim, ki so občutljivi na kosti in druge stvari, ki sem jih omenil. Vstopnice lahko kupite kar pri vhodu.

6. Svete stopnice (*La scala santa*) in papeška kapela

Stavba, v kateri so Svete stopnice, se nahaja ob vogalu Trga San Giovanni, torej tik ob baziliki San Giovanni, katere ogled toplo priporočam. Ampak ne govorimo o tej baziliki, temveč o Scali Santi. Ni romarja, ki bi priromal v Rim in ne bi obiskal Scale Sante. V Scali Santi se najde tudi papeška kapela, ki si jo je vredno ogledati. Scala Santa je dobila to ime po 28 stopnicah, ki jih verniki prehodijo na kolenih in na vsaki zrecitirajo molitev. Te stopnice vodijo vse do kapele, kjer je skozi stoletja svoj čas preživel papež ter blagoslavljal tiste, ki so

prehodil stopnice. Če si želite, lahko tudi sami izkusite to hojo po kolenih, lahko pa preprosto greste v kapelo po navadnem stopnišču, ki je tik ob Scali Santi.

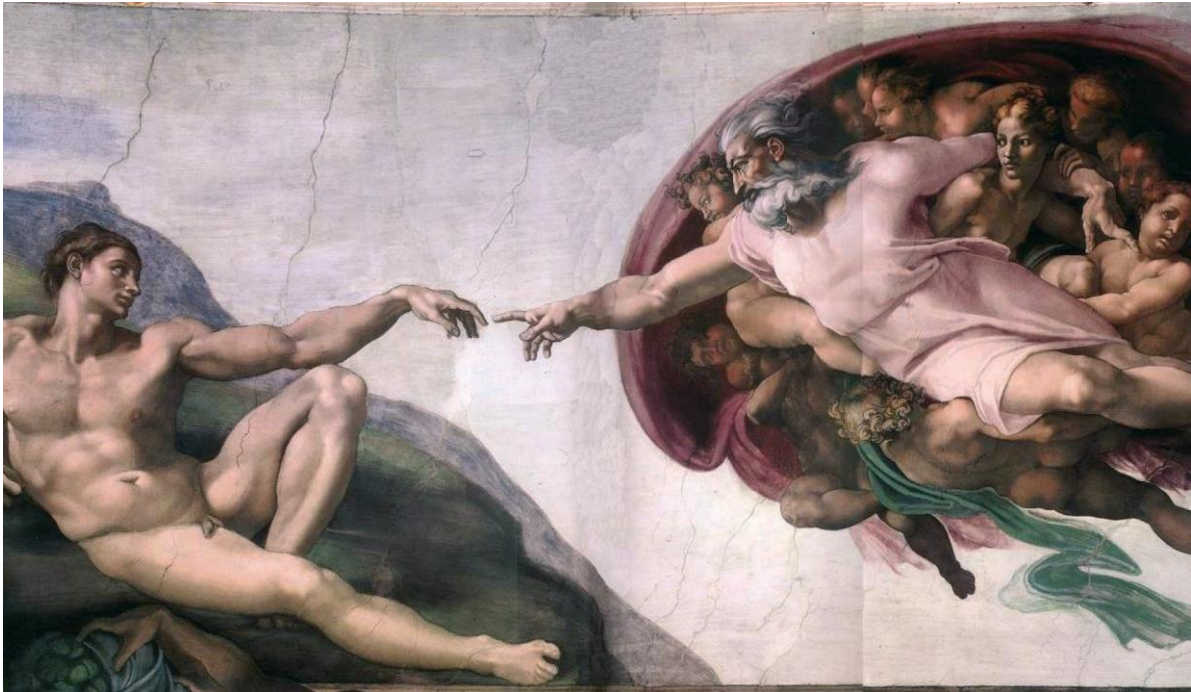
Po antični krščanski tradiciji je bila cesarica sveta Helena leta 326, tista, ki naj bi prenesla stopnišče, po katerem je hodil Jezus Kristus, na dan svojega križanja, v Rim. Zato so jo poimenovali *Scala Pilati* ali *Scala Sancta*. Prva pričanja o teh stopnicah so v odlomku *Liber Pontificalis* Sergia II (na straneh 844-847) in v buli papeža Pasquala II (na straneh 1099-1119). Včasih so *Scalo Santo* hranili v palačah Laternanesi, kjer so imeli papeži svoj sedež, leta 1589 pa je papež Sikst V stopnice prenesel v zgradbo, kjer je bila sveta papeška kapela. Papež Pij IX (1846-1878) je nato celotne stopnice obnovil ter nato zgradbo, v kateri so bile stopnice, podaril kot samostan pripadnikom reda Pasionistov.

Vsak, ki je prehodil *Scalo Santo* je nato pokleknil ter molil preko železnih rešetk v kapelo. Poznavalci srednjega veka trdijo, da je to najbolj sveto rimsko svetišče, saj je bil zasebni papeški oratorij. Ne ve se, kdo je zgradil kapelo, ve pa se, da je bila na začetku posvečena svetemu Lovrencu, od devetega stoletja naprej so jo zaradi mnogih relikviji poimenovali *Sancta Sanctorum*. Ni potrebno omenjati, kateri papeži so kaj naredili, saj bi o tem lahko pisal več stoletji.

Ko vstopite v kapelo, opazite latinski napis – *Non est in toto sanctior orbe locus* ali Ni na celem svetu bolj svetega kraja – in podobo Jezusa. To je acheropitijska podoba, hkrati je pa to najstarejši predmet, ki je shranjen v Sancti Sanctorium. Postavljena na zadnjo stran oltarja. Legenda pravi, da je neznani umetnik, ki je slikal to podobo, zaspal ter da so angeli med njegovim spanjem podobo zaključili, zato tudi ime Acheropità (naslikano prek božjih rok). Podobo so dali restavrirati papeži Giovanni X (928), Aleksander III (1181) in Inocent III (1216), slednji je vso podobo razen glave ovil v pozlačeno srebro.

Vstopnice lahko kupite na vhodu.

7. Sikstinska kapela (*Capella Sistina*): od začetka človeštva do poslednje sodbe

»Sikstinska kapela nam je snela kopreno z oči!« (obiskovalec Sikstinske kapele).

V nedeljo, 31. 10. 1512, je papež Julij II vstopil v Sikstinsko kapelo skupaj s kardinali in pomembneži tistega časa. Na ta dan je namreč Michelangelo Buonarroti dokončal delo, ki ga je brez prestanka ustvarjal zadnja štiri leta. Ta papež je pomembno prispeval k razvoju umetnosti v Rimu, saj je dal prenoviti baziliko sv. Petra in Michelangelu prepustil poslikavo večjega dela Sikstinske kapele.

S poslikavo te kapele je papež želel ustvariti prostor za pomembne liturgije in kardinalske konklave, čemur služi še danes. Ime je dobila po papežu Sikstu IV della Rove, ki je želel, da bi imela Sikstinska kapela velikost izgubljenega jeruzalemskega templja - templja, ki so ga Rimljani uničili med zavzetjem Jeruzalema in o velikosti katerega govori Sveto pismo (dolg naj bi bil 41 metrov, širok 14 metrov in visok 21 metrov).

Sikstinska kapela je bila zgrajena z namenom, da predstavlja Novo zavezo in s tem veličino krščanstva. Na vseh stenah in stropu so naslikane freske, ki predstavljajo

motive iz Svetega pisma. Na dveh stranskih stenah kapele lahko opazimo zgodbi Mojzesa in Jezusa Kristusa, ki se med sabo prepletata, saj so motivi iz ene in druge zgodbe skladni in se med sabo zrcalijo. Te motive ni naslikal Michelangelo, temveč slikarji prejšnjih generacij (na primer Sandro Botticelli). Enako velja tudi za podobe rimskih papežev, ki so nasledili sv. Petra. Te se nahajajo nad motivi na obeh stranskih stenah, tik pod stropom, ki pa ga je v celoti naslikal Michelangelo.

Michelangelo je torej vstopil v delno poslikan prostor, si natančno ogledal freske, ki so jih narisali njegovi predhodniki, se spoznal z njihovim stilom ter začel slikati strop. Slikal ga je štiri leta brez prestanka na lesenih odrih, ki so bili dvignjeni skoraj do stropa, ob pomanjkanju svetlobe in pogosto v veliki vročini. Poleg tega bi rad poudaril, da je bila z Michelangelove perspektive podoba, ki jo je slikal, izmaličena, saj je bila namenjena ljudem, ki so jo gledali s tal, ki so bila 21 metrov nižje od pozicije, s katere je slikal Michelangelo. Michelangelo je delal z zelo malo pomagači, kar je posledica njegovega težkega, koleričnega značaja. Delo je zanj predstavljalo strašanski telesni napor, ki ga je sam opisal (ta opis se nahaja v arhivu družinske hiše Buonarroti v Firencah, kjer je tudi sam živel. Poleg tega opisa je narisal tudi karikaturu samega sebe v bizarnih pozah, ki jih je izvajal med slikanjem).

Michelangelovi motivi, naslikani na stropu zajemajo številne podobe: boga, ki ustvari svetlobo (Fiat Lux – Naj bo svetloba); boga, ki ustvari živeča bitja, planete in luno, vse vidno vesolje in človeka. Nastanek človeka je najbolj znan zaradi podobe dveh prstov – božjega in človekovega, ki se hkrati dotikata in ne dotikata. Podoba teh dveh prstov predstavlja »božji električni impulz«, ki je ustvaril človeka. Poleg teh podob najdemo na stropu še druge motive: nastanek ženske – Eve, življenje Adama in Eve v raj, izvirni greh ter izgon iz raja. Ob teh motivih najdemo podobe prerokov, ki napovedujejo rojstvo in življenje Jezusa Kristusa.

Na mnogih Michelangelovih poslikavah Sikstinske kapele so vidna gola telesa, ki so predvsem moškega spola. Takratno prebivalstvo je bilo ogorčeno predvsem nad veliko fresko, ki se nahaja na zadnji steni Sikstinske kapele in predstavlja vesoljno sodbo, saj na njej kar mrgoli golih teles, ki so jih po Michelangelovi smrti leta 1564 delno prekrili.

Leta 1537 je takratni papež Pavel III Fernese vnovič poklical Michelangela, naj poslika zadnjo, največjo steno Sikstinske kapele z motivom poslednje sodbe ter s tem poveže že naslikane freske o nastanku sveta z ostalimi poslikavami. Tako se je takrat že ostareli Michelangelo ponovno lotil dela v Sikstinski kapeli. Giorgio Vasali pravi, da je papež Pavel III Fernese, ko je leta 1541 vstopil v Sikstinsko kapelo, ob pogledu na dokončano Michelangelovo fresko poslednje sodbe padel na kolena s solznimi očmi in dejal:

»Torej je to tisto, kar nas čaka?!« Michelangelova poslikava namreč sproža tolikšno tesnobo, da človeku odvzame zrak, saj predstavlja konec časa, konec zgodovine, konec vsega ... ko ni več prostora ne za odpuščanje, ne za milost. Na sredi poslikave lahko opazimo Jezusa, ki je zmagovalen kot gladiator, saj je premagal smrt. Ob njem so Devica Marija, angeli, apostoli, med katerimi je tudi sv. Peter, ki Jezusu vrača ključ, saj je njegovo delo končano. Pod njim so naslikani ljudje, ki jih večina na hudičevi ladji potuje v pekel, peščico pa angeli dvigajo na pot v raj.

Priporočam, da vstopnice vnaprej kupite na spletu, saj je na mestu samem težko priti do vstopnice zaradi velikega povpraševanja, hkrati pa si boste lahko prek iste vstopnice ogledali celotne Vatikanske muzeje, ki so nadvse očarljivi!

8. Galleria Borghese (*Galleria Borghese*) v zelenem srcu Rima

Galerija Borghese (originalno v italijanščini imenovana *Villa fuori porta Pinciana*) se nahaja v rimskem parku Vila Borghese (*Villa Borghese*), ki predstavlja »zeleno srce« Rima. Začeli so jo graditi leta 1607 in jo dokončali 1616, ko so vanjo postavili še umetniške zbirke. Za njen načrt in gradnjo se je treba zahvaliti Scipionu Cafarelliju Borgheseju (1577-1633), ki je financiral gradnjo ter zbral in kupil umetnine, ki so v njej. Scipione je to neznansko količino denarja prejel tudi od svojega strica, ki je postal papež Pavel V leta 1605.

Z gradnjo te palače Scipione ni želel zgraditi prostorov za svoje domovanje, tem- več je hotel ustvariti kraj, ki je namenjen izključno umetniškim delom kot so slike in kipi. V tem se Galerija Borghese razlikuje od mnogih drugih zgradb, saj je bila ena prvih namenjena izključno umetniškim zbirkam. V nasprotju s številnimi drugimi umetnostnimi galerijami, ki so umetniška dela po prostorih razstavljali glede na zvrst in tako določili posamezno sobo za »sobo kipov«, pa so bila umetniška dela v Galeriji Borghese razvrščena po vseh sobah, najpomembnejše umetnine – od antičnih kipov do Berninijev del – so postavljena na sredino prostorov, ki so poimenovani po teh umetninah, na primer, »*La Sala del Vaso*« ali Dvorana vaze, »*La Sala del Ermafrodito*« ali »Hermafroditova dvorana«. Celo pohištvo je bilo izbrano glede na tematiko umetniških del v posameznem prostoru.

Galerija Glavni namen Galerije Borghese je bil zbiranje umetniških del tistega časa, torej v obdobju 16. in 17. stoletja. Pri tem je zanimivo, da umetniška dela v tej galeriji niso samo lepa, temveč vsako od njih govori svojo zgodbo in skupaj tvorijo harmonijo, v obiskovalcu pa pustijo globok vtis.

Kasneje leta 1770 je Marcantonio IV (1730-1800) z genialnim arhitektom Antonijem Aspruccijem (1723-1808) prenovil dvorane galerije, tako da je najpomembnejše kipe antičnih in takrat sodobnih mojstrov premaknil na sredino dvoran ter jih postavil na podstavke. S tem je kot eden prvih ustvaril stil razstavljanja, ki je kasneje postal norma v kulturi razstavljanja v muzejih.

Galerija je sestavljena iz dveh nadstropij, vsako nadstropje pa ima več dvoran. Za galerijo je vrt, ki vodi do hišice, v kateri so včasih hranili ptice.

Izmed vseh umetniških del bi rad izpostavil nekatere, ki si jih je vredno bolj podrobno ogledati: kip Antonia Canove Paolina Borghese Bonaparte v dvorani I (*sala del vaso*), kipi Gian Lorenza Berninija, predvsem Apollo e Dafne v dvorani III (*sala di Apollo e Dafne*) ter Ratto di Proserpina v dvorani IV (*galleria degli imperatori*). Seveda so tudi drugi briljantni: slike Michelangela Merisija (Caravaggia) v dvorani VIII (*sala del sileno*) in še slika Leonarda da Vinci v dvorani XII (*sala delle beccanti*). Priporočam vam, da si jih ogledate čim več, saj so vsa umetniška dela izjemna.

Srčno priporočam, da vstopnice kupite online, ker je možnost, da boste dobili vstopnico pri vhodu v času vašega obiska Rima, zelo majhna.

9. Bazilika sv. Klemna (*Basilica di San Clemente*): več svetišč v eni cerkvi

Rim je edinstveno mesto tudi zaradi svoje vertikalnosti. To vertikalnost lahko jasno opazimo po vsem centru Rima. Z vertikalnostjo mislim na moderne ali novoveške zgradbe, ki so postavljene na srednjeveške zgradbe, te pa so bile zgrajene na staro rimskih strukturah. Primerke takih zgradb lahko opazimo res po vsem Rimu, če smo pozorni na njih. Bazilika sv. Klemna je krasen primerek take zgradbe.

Ko pridemo do bazilike sv. Klemna, najprej opazimo nadvse običajno cerkev iz 12. stoletja. Bazilika je tudi ena izmed prvih lokacij čeških romarjev, ki pripotujejo v Rim. Ampak bolj kot ogled te bazilike, četudi ne morem zanikati njene lepote, vam priporočam nakup vstopnic ter ogled arheoloških izkopov, ki so pod baziliko.

Nekaj besed o teh izkopih. Do konca 19. stoletja se je verjelo, da je današnja bazilika sv. Klemna tista, ki jo je omenjal sv. Hieronim (San Girolamo), ki je leta 392 pisal o obstoju neke cerkve v Rimu, ki naj bi hranila spomin na sv. Klemna. Leta 1857 pa je duhovnik Joseph Mullooly začel z izkopavanji ter pod baziliko, zgrajeno v 12. stoletju, odkril izvorno baziliko sv. Klemna iz 4. stoletja.

Z novejšimi izkopi so pod baziliko iz 4. stoletja odkrili še starejšo strukturo iz 1. stoletja, ki je bila na koncu 2. stoletja prenovljena in so jo uporabljali kot mitrej za sledilce mitrejističnega kulta.

Kasneje so odkrili tudi tretjo strukturo, ki je bila z mitrejem povezana prek ozkega prehoda. Struktura je bila iz 1. stoletja in je bila last nekega takratnega trgovca.

V času 3. stoletja je bila ta zgradba zapuščena ter zasuta, da bi služila kot temelj nove zgradbe. Kasneje je zgradba postala prva bazilika sv. Klemna. Srednja cerkvena ladja je bila postavljena nad zasutim dvoriščem zgradbe iz 1. stoletja, stranski ladji pa sta bili postavljeni nad strukturo, ki je dvorišče obdajala.

Proti koncu 4. stoletja, ko je krščanstvo postalo uradna vera Rimskega cesarstva, so bili poganski kulti, kot je mitrejistični kult, prepovedani. Tako je območje nekdanjega mitreja prešla v last duhovščine sv. Klemna, ki je mitrejistično zgradbo prekrila ter dodala apsidno, usmerjeno v smer mitreja.

Skozi čas so baziliko iz 4. stoletja obogatili z dodatkom prekrasnih fresk in struktur iz marmorja (*schola cantorum*), ki je bila dar papeža Giovannija II (533-535).

Bazilika sv. Klemna iz 4. stoletja se je uporabljala do 12. stoletja, ko pa je bila že v zelo slabem stanju. Napolnili so jo z razvalinami vse do vrha stebrov ter tako ustvarili temelj za baziliko sv. Klemna, ki jo lahko vidimo dandanes.

Danes si lahko baziliko sv. Klemna iz 12. stoletja ogledate zastonj. Z nakupom vstopnice si lahko ogledate tudi baziliko iz 4. stoletja, ki ima stene poslikane s krasnimi freskami verskih zgodb in zgradbo iz 2. stoletja iz časa mitreja, ki je po moje razlog, zaradi katerega je vredno priti v ta prostor, saj ti vzame dih. Predlagam nakup online, saj je mogoče, da je pri vhodu ne boste mogli dobiti zaradi velikega števila obiskovalcev.

10. Dioklecijanove terme (*Terme di Diocleciano*): največje terme Rimskega imperija

Cesar Dioklecijan je znan po tem, da je razdelil Rimsko cesarstvo na dva dela: na vzhodnega in zahodnega. V Sloveniji in na Balkanu pa tega rimskega cesarja verjetno bolj poznamo po njegovi palači v centru Splita.

Dioklecijanove terme so največje terme, ki so bile kadarkoli zgrajene v Rimu. Nahajajo se ob Trgu Republike, nasproti Trajanovih term. Zgradba je bila zgrajena v relativno kratkem času (med letoma 298 in 306), začel pa jo je graditi cesar Maksimilijan, Dioklecijan jo je le dokončal. Območje obsega 380 x 370 metrov, včasih je bila središčna stavba velika več kot 250 x 180 metrov. Na severozahodni strani term je bila velika cisterna - zbirališče vode imenovana Botte di termini (po njej je dobila ime glavna železniška postaja v Rimu, ki se imenuje Termini), v obliki trapeza, ki je bil po dolžini daljši od 91 metrov. Voda, ki je polnila cisterno, je pritekala iz glavnega

rimskega vodovoda, imenovanega *Aqua Marcia*, ki je še danes glavni rimski vodovod in katerega vodo še vedno pijemo iz rimskih fontan. Zadnji ostanki te cisterne so bili uničeni leta 1867.

Tako kot druge rimske terme tudi te obsegajo *caldarium* (kopel z vročo vodo), *tepidarium* (kopel z mlačno vodo) in *frigidarium* (kopel z mrzlo vodo). Poleg kopeli so terme vsebovale tudi druge vrste zabave in sicer telovadnice, parke, umetniške galerije in knjižnice. V termah se je lahko istočasno kopalo več kot 3.000 ljudi.

Del term je bil kasneje spremenjen v baziliko *Sante Marie degli Angeli* (Svete Marije Angelov), ki se nahaja na sredini term. Do bazilike pridemo tako, da prečkamo nekdanji *tepidarium*, kjer je tudi vhod v baziliko. Bazilika sama se širi, poleg že omenjenega *tepidariuma*, tudi na območje nekdanjega *notatia* – starorimskega bazena (po drugih podatkih naj bi se bazilika širila tudi na območje nekdanjega *frigidaria*). Bazilika je, kljub posegom različnih arhitektov kot sta Michelangelo in Vanvitelli, ohranila starorimski izgled. Ogled bazilike toplo priporočam tudi zaradi krasne meridiane ali sončne ure v njeni notranjosti.

Poleg bazilike se na območju nekdanjih term nahaja tudi Muzej term (Museo delle terme), ki se razprostira med baziliko, nekdanjo telovadnico, ki je bila skozi stoletja povsem uničena, in ostankih *notatia* (bazena). Del muzeja je tudi park, ob izhodu iz tega parka lahko opazimo tudi dokaj ohranjen del nekdanje centralne stavbe term.

Vstopnice za terme lahko brez preglavic kupite pri vhodu v muzej, če pa nočete ničesar prepustiti naključju, jih lahko kupite na spletu. Vstop v baziliko je brezplačen.

11. Bazilika sv. Petra (*Basilica di San Pietro*): največja cerkev v najmanjši državi

Sveti Peter je zagotovo največja cerkev krščanskega sveta in spada med prve na svetu po velikosti. Prva cerkev sv. Petra, ki se je prvotno imenovala Konstantinova cerkev, je bila zgrajena v 4. stoletju na območju, kjer naj bi se domnevno nahajal grob sv. Petra, enega od dvanajstih Kristusovih apostolov. Leta 1506 je papež Julij II naročil arhitektu Bramanteju, naj naredi načrt za novo baziliko sv. Petra, saj stara ni bila več dovolj varna. Bramante je tako narisal tloris bazilike, ki bi morala biti v obliki grškega križa. Vendar pa svojega projekta ni dokončal, saj je prej umrl. Nasledili so ga mnogi drugi arhitekti, med njimi tudi Michelangelo, ki je bil takrat star že preko 70 let. To baziliko so nato dokončali v obliki latinskega križa leta 1626.

Prvi dve stvari, ki ju opazimo, ko zagledamo baziliko sv. Petra, je njeno veličastno pročelje, ki ga je zgradil Carlo Maderno, in ikonična kupola sv. Petra, ki jo je zasnoval in začel graditi Michelangelo Buonarotti. Kupola je visoka 133 metrov in do njenega vrha vodi kar 537 stopnic. Iz kupole si lahko ogledamo celoten Rim, saj je razgled z nje veličasten. Najlepši pogled na kupolo je z vatikanskih vrtov, katerih ogled vam iz srca priporočam, saj gre za zasebne vrtove papežev, ki so bili v zadnjem času končno odprti za javnost.

Pred baziliko se širi trg v obliki elipse, obdan s stebriščem v štirih vrstah, in na sredini katerega stoji egipčanski obelisk, ki so ga tja postavili leta 1568. Trg, ki ga je zasnoval arhitekt Gian Lorenzo Bernini, je primer popolne simetrije: če se postavimo na levo središče elipse, lahko opazimo vse stebre na levi strani popolnoma poravnane, enako pa velja, če se postavimo na desno središče. Na trgu sta tudi dve fontani, eno od njih je zasnovan Carlo Maderno, drugo pa Gian Lorenzo Bernini.

Ko se sprehodimo skozi stebrišče pročelja bazilike, lahko opazimo tri vrata, pri čemer se na naši desni nahajajo tako imenovana sveta vrata. Sveta vrata najdemo tudi v drugih treh glavnih rimskih bazilikah (San Paolo, Santa Maria Maggiore, San Giovanni in Laterano), a so vsa sveta vrata zagrajena in jih porušijo le na vsak jubilej, torej na vsakih 25 let. Blagoslovljen naj bi bil tisti, ki naj bi na dan jubileja uspel stopiti skozi vsa štiri sveta vrata.

Šele ko vstopimo v baziliko sv. Petra, se zavemo njene velikosti. Počutimo se majhne, saj je bil to tudi namen največje bazilike, ki naj bi predstavljala veličino krščanstva. V baziliki je ogromno kipov, vendar je eden, ki po svoji lepoti, pomenu in energiji izstopa – to je Pietà (Usmiljenje), ki stoji na začetku desne ladje, tik ob vhodu. Po mojem mnenju je to najboljši Michelangelov kip, ki ga je ta umetnik izklesal pri 25 letih. Od 1972 je kip zagrajen s steklom, saj ga je neka neuravnovešena oseba napadla s kladivom.

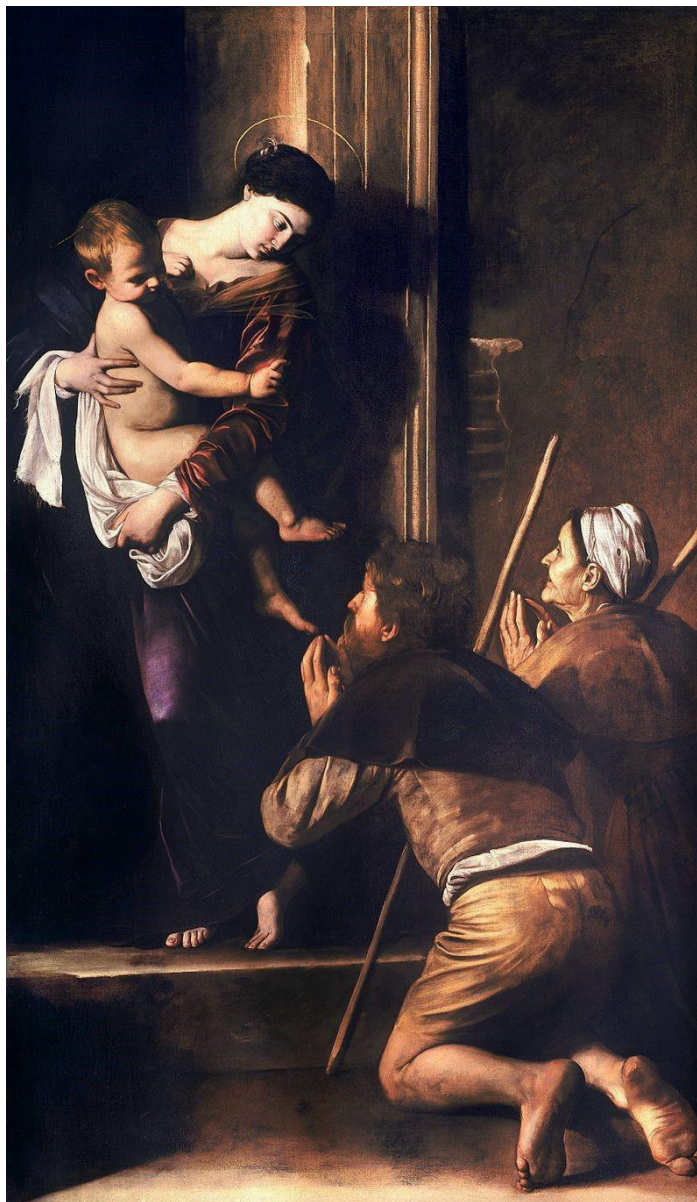
Če nadaljujemo pot po desni ladji bazilike, si lahko ogledamo bronasti kip sv. Petra, ki pa ima desno nogo popolnoma izrabljeno, saj se je že stoletja dotikajo verniki. Avtorstvo tega kipa pripisujejo Arnolfu di Cambiu.

V notranjosti bazilike verjetno najprej opazimo mogočen baldahin nad papeškim oltarjem, neposredno pod kupolo. Ta bronasti baldahin je naredil arhitekt Bernini za papeža Urbana VIII, znamenje katerega so bile čebele, zato lahko na baldahinu opazimo vse polno čebel. Za baldahinom lahko opazimo tako imenovani božji prestol na dnu prezbiterija.

Pod baziliko se razprostira nekropola, kjer so grobovi različnih papežev, med katerimi naj bi bil tudi grob sv. Petra.

Vstop v baziliko sv. Petra je brezplačen, vendar predlagam, da se pred baziliko postavite že pred 8.30, saj boste sicer naleteli na strašno gnečo, zaradi katere boste lahko na ogled čakali tudi po več ur. Za ogled nekropole, kupole in vatikanskih vrtov pa je potrebno kupiti vstopnico.

12. Caravaggio: mojster luči in njegova dela v Rimu

Michelangelo Merisi ali Caravaggio (1571-1610) je v Rim prišel s 16 leti. Prva leta v tem mestu so bila zanj težka, pa tudi kasnejša niso bila nič lažja. O njegovem življenju v tem mestu nam dajejo največ podatkov policijski zapisi tistega časa. Po teh zapisih naj bi nekoč ta sloviti slikar metal kamenje v okna svoje nekdanje stanodajalke, drugič naj bi vrgel krožnik artičok v natakarjevo glavo, tretjič naj bi pretepel nekega notarja zaradi svoje prijateljice Lene, ki se je kot prostitutka prodajala na Piazzzi Navoni. Nazadnje pa je po nogometni tekmi na trgu Campo dei fiori v besu ubil mladeniča

Ranuccia Tomassonija iz Ternija v Umbriji. Če so ga do tedaj njegovi mecenji in pokrovitelji lahko zaščitili, pa ga tokrat niso mogli in moral je zbežati iz Rima, kar pa ni pomenilo konca njegovega ustvarjanja, ki je trajalo do leta 1610, ko se je v Rim vračal po pomilostitev, a je zaradi neznane bolezni na poti umrl pri 37 letih. Domnevajo, da so njegovi izbruhi nasilja in njegova smrt povezani z zastrupitvijo s svincem, ki so ga slikarji tistega časa pogosto uporabljali pri slikanju.

Caravaggio pa Rimu ni zapustil le pretepev, zdrah in smrtnih žrtev, temveč je v tem mestu znan predvsem po mnogih prekrasnih slikah, ki jih je tu naslikal in krasijo mnoge muzeje, cerkve in galerije. Nepozaben je tudi Caravaggioev stil, zaradi katerega ga imenujejo mojster luči, saj je na njegovih slikah poleg izrazitih čustev in izjemno natančno upodobljenih človeških teles predvsem pomembna svetloba. Poleg tega, da daje sliki kontrast, jasno pokaže, od kod prihaja svetloba in kateri objekti so na sliki najpomembnejši, saj so ravno ti najbolj osvetljeni.

Ko pridete v Rim, je ogled nekaterih Caravaggioevih del obvezen – seveda pa velja, da čim več si jih ogledate, bolje za vas! Zato bom naštel nekatere kraje, kjer najdete Caravaggioeva dela:

- Cerkev sv. Alojza (*Chiesa San Luigi dei Francesi*) ima naslednje Caravaggiove slike: *Vocazione di San Matteo*, *Il martirio di San Matteo in San Matteo e l'angelo*.
- Cerkev sv. Avguština (*Chiesa di Sant' Agostino*) je znana po eni Caravaggiovi sliki: *Madonna dei Pellegrini*.
- Bazilika *Santa Maria del Popolo* hrani naslednji Caravaggiovi deli: *Conversione di San Paolo in Crocifissione di San Pietro*.
- Galerija *Doria Pamphili* ima tri mojstrove umetnine: *Maddalena Penitente*, *Il Riposo durante la Fuga in Egitto in eno izmed verzij San Giovanni Battista*.
- Galerija *Borghese*, kot je že omenjeno v tem vodiču, hrani največje število Caravaggioevih slik in sicer: *Fanciullo con Canestra di frutta*, *Bacchino Malato*, *Madonna dei Palafrenieri*, *Davide con la Testa di Golia ter San Girolamo Scrivente*.
- Vatikanski muzeji imajo eno Caravaggiovo delo: *Deposizione di Cristo*.
- Palača *Barberini* ima dve Caravaggiovi sliki: *Giuditta e Oloferne in Narciso*.
- Pinakoteka *Capitolina* hrani dve deli: *Buona Ventura ter verzijo San Giovanni Battista*.
- Palača *Corsini* pa ima spet verzijo *San Giovanni Battista*,
- Kapucinski samostan (*Convento dei Capuccini*), kot sem že omenil, pa hrani Caravaggiovo sliko *San Francesco in Meditazione* (sv. Frančišek v premišljevanju).

13. Rimski forum (*Foro Romano*): od središča mesta do zbirališča turistov

Rimski forum je poleg koloseja tisto, na kar večina ljudi pomisli, ko nekdo izgovori besedo Rim. Forumov je po Rimu mnogo, od Cezarjevega do Avgustovega in Trajanovega, vendar je najbolj ikonski forum prav Rimski forum, kateremu se bomo posvetili, s kakšno pripombo tu pa tam o drugih forumih.

Informaciji o Rimskem forumu je še preveč, ker je to kompleks različnih zgradb in templjev, tako da bom bolj posplošil. Če pa si želite bolj natančnega opisa, ga lahko najdete v mnogih vodičih po Rimu, ki se tej temi bolj posvečajo.

Rimski forum (od sedaj naprej forum) je dobil to ime, da bi ga razlikovali od drugih, že omenjenih, forumov, ki se nahajajo po Rimu, tako da je bil v času rimske republike

imenovan preprosto forum. Forum je v času starega Rima predstavljal osrednje središče mesta, pravzaprav srce mesta, kot je bila to v času stare Grčije agora. To je bilo središče političnega, umetniškega in poslovnega življenja rimske republike.

Vendar pa so danes od njega ostale so samo še ruševine in nekateri stebri, ki so pa samo oddaljena senca izgleda in pomena foruma iz časa starega Rima. Vseeno pa je ogled foruma, čeprav je ta slabše ohranjen od Koloseja ali Panteona, obvezen.

Najlepši pogled na forum je gotovo iz Kapitolskih muzejev, ki so neposredno nad forumom. Ogled teh muzejev toplo priporočam, če ne zaradi drugega, zaradi že omenjenega razgleda.

Forum se je oblikoval postopoma skozi stoletja, začeli naj bi ga graditi še v času Romulovega vladanja (okoli leta 753 pr.n.š), ko se je takrat med Kapitolom in Palatinom razprostirala le planota. Forum se je tako dograjeval in širil med mnogimi stoletji, ki so sledila, v času rimske republike, pa tudi po njej, dober primer tega sta Titov slavolok (*Arco di Tito*) in slavolok Septimija Severa (*Arco di Settimo Severo*).

Ko danes vstopimo v forum, opazimo na desni ruševine nekdanje bazilike Aemilie, kraj, ki so ga v času starega Rima uporabljali kot poslovno shajališče. Če nadaljujemo pot po argiletumu (pot, ki je vodila skozi rimski forum), bomo prišli do majhnega odprtega prostora, ki se imenuje *comitium*. *Comitium* je bil kraj, od koder so se govorniki obračali na ljudstvo. Nato opazimo dokaj ohranjeno zgradbo iz rdeče opeke. Ta zgradba je bila *Curia*, sedež senata iz Dioklecijanovega časa. Nad trgom pred slednjo se vzpenja velik obok – slavolok Septimija Severa (*Arco di Settimo Severo*), ki je bil zgrajen leta 203, v čast temu cesarju. Na levi strani tega oboka se nahaja Saturnov tempelj (*Tempio di Saturno*), od katerega pa je ostalo le par granitnih stebrov. Ta tempelj je služil tudi kot državna zakladnica in v njem se je odvijala osrednja slovesnost decembrskih saturnalij, ki so bile pomemben starorimski praznik.

Zahodni krak *Vie Sacre* (Svete ceste) vodi do trga, na katerem je v času republike stal prvotni forum, središče takratnega mestnega življenja, na katerem so se dogajali obredi, žrtvovanja, volitve in pomembni pogrebi. H gradnji foruma je mnogo prispeval Julij Cezar, ki je začel z gradnjo bazilike Julije (*Basilica Giulia*), stavbe, ki jo je leta 12 dokončal Avgust. Od slednje ni ostalo prav veliko, so pa jasni obrisi, ki govorijo o velikosti te strukture, v kateri se je včasih nahajalo vrhovno sodišče. Na forumu je jasno viden tudi steber (*Colonna di Foca*), ki ni iz rimskih časov, temveč je bil zgrajen leta 608 n. š. v čast bizantinskega samodržca Fokasa, ki je Panteon podaril papežu Bonifaciju IV. Avgust je dal zgraditi tudi svetišče Cezarjev tempelj (*Tempio di Cesare*), ko je bil Cezar leta 29 uradno razglašen za boga. Ta tempelj so postavili na kraju, kjer so sežgali

Cezarjevo truplo. Ampak tudi od tega templja je ostala le peščica sledov.

Proti vzhodu lahko vidimo ruševine majhnega okroglega templja. Gre za Vestin tempelj (*Tempio di Vesta*), in hiše vestalk (*Atrium Vestae*). Vestalke so bile zadolžene za ohranjanje večnega ognja, ki je gorel v templju in je predstavljal večnost Rima: če je ta slučajno ugasnil, je bila to napoved za katastrofo, vestalki pa je sodil sam *Pontifex Maximus* (glavni svečenik v Rimu), katerega uradna rezidenca je bila tako imenovana Regia zelo blizu templja in katere temelji se vidijo še dandanes.

Če se podamo po ozko tlakovani stezi na levi strani svetišča, opazimo tri korintske stebra, ki so ostanki templja Kastorja in Poluksa (*Tempio di Castore e Polluce*), zgrajenega leta 484 pr.n.š. Ko se tako odpravimo naprej po glavnem delu *Vie Sacre*, opazimo čudovito krožno svetišče, okrašeno s stebri in bronastimi vrati. Govorim o Romulovem templju (*Tempio di Romolo*). V bližini se nahaja velikanska in najboljše ohranjena stavba v forumu. To je Maksencijeva in Konstantinova bazilika (*Basilica di Massenzio*), ki jo je Maksencij začel graditi, Konstantin pa dokončal. Svetujem vam, da si jo ogledate bolj podrobno in ji posvetite več časa. Sveta cesta vodi tudi mimo cerkve *Santa Francesca Romana*, v kateri je lep mozaik iz 12. stoletja. In na koncu si lahko ogledamo tudi prekrasni Titov slavolok iz leta 81, ki je bil zgrajen, da bi proslavili zavzetje Jeruzalema.

Vstopnice za Foro Romano se lahko, skupaj z vstopnicami za Kolosej in Palatin, kupi na Piazzzi Venezi.

14. Palatin (*Palatino*): domovanje cesarjev

Rim je znan kot mesto sedmih gričev. Vsi griči so veličastni in vsak izmed njih ima vsaj eno posebnost ali več, vendar obstaja grič, ki je od nekdanjega Rima predstavljal sveti kraj. Govorimo o Palatinu – hribu, ki se nahaja prav v epicentru Rima, saj je točno med Kolosejem, Rimskim forumom in Circom Maximom.

Arheološka izkopavanja in odkritja so nam razodela, da je bil Palatin poseljen že od začetka Rima, torej od leta 753 pr.n.š. in da je bilo tam domovanje rimskega ustanovitelja ter prvega kralja Rima – Romula. Že po tem lahko domemo, kakšen pomen je imel ta grič za Rimljane, saj je bil to kraj, kjer se je večno mesto začelo graditi. Rim se je skozi stoletja širil in širil, Palatin pa v prvih stoletjih rimske zgodovine ni imel velike vloge. Na Palatinu je bilo par templjev, to so bili *Tempio di Vittoria*, *Tempio di Giove* in *Tempio di Magna Mater*, poleg teh templjev pa na Palatinu v prvih stoletjih rimske republike ni bila zgrajena nobena bivalna stavba. Nato pa so se v zadnjih 200 letih republike začele pojavljati zasebne rezidence in urbane vile za bogate Rimljane. Palatin je kot kraj za svojo

palačo prvi izbral cesar Avgust leta 44 pr.n.š. Avgust je na Palatinu dal zgraditi tudi Apolonov tempelj, ki je bil dokončan leta 28 pr.n.š.

Za Avgustom se je večina cesarjev odločila, da bo Palatin izbralo kot svojo rezidenco, tako da se je Palatin kot palača v naslednjih stoletjih zelo razširil ter postal ena izmed najlepših zgradb starega Rima. Prvi, ki je Palatin spremenil v pravo pravcato palačo, je bil Avgustov naslednik Tiberij, za njim pa ga je Kaligula razširil vse do Rimskega foruma. Na Palatinu sta Klavdij in Neron med letoma 41 in 64 zgradila tako imenovano *Domus Transitoria*, ki pa je bila med požarom leta 64 delno uničena in nikoli restavrirana. Tisti, ki pa je palačo na Palatinu še razširil ter dogradil in ustvaril eno izmed najlepših zgradb tistega časa, je bil cesar Domicijan, ki je vladal med letoma 81 in 92. Palačo je dal imenovati *Domus Augustana* (Avgustova hiša). Ta cesarjeva palača je poleg velikanskih in prekrasnih bivalnih prostorov imela tudi privaten stadion, hipodrom in termalne kopeli. Med 2. in 3. stoletjem je cesar Septimij Sever umetelno povečal hrib, tako da je lahko palačo podaljšal vse do tribun *Circa Maxima*, teh pa se je dotikala zgradba, sestavljena iz obokov, visokih med 20 in 30 metri. Isti cesar je ob vznožju hriba dal zgraditi tudi znameniti *Septizodium* – večnadstropna zgradba okrašena z oboki, stebri in kipi, v kateri so se odvijale vodne igre. Za Septimijem Severom je bil palači dograjen le še prekrasen tempelj, postavljen na umetno narejenem delu hriba. To teraso je dal zgraditi cesar Eligibaldo na sredini 3. stoletja, po njem so nekateri cesarji celo začeli zapuščati Palatin. Opustitev tega hriba je bila dokončna, ko je Konstantin prestolnico cesarstva premestil v Konstantinopel.

Vstopnice lahko kupite pri Piazzzi Venezi, skupaj z vstopnicami za Foro Romano in Kolosej.

15. Še druge zanimive lokacije v Rimu

Usta resnice (*Bocca della verità*)

Bocca della verità predstavlja obraz v marmorju, ki je star približno 2.200 let. Verjetno naj bi predstavljala boga Oceana, morda Jupitra ali pa Favna. Nahaja se v cerkvi sv. Marije v Kosmedinu (*Santa Maria in Cosmedino*). Legenda pravi, da če bo lažnivec vtaknil roko v ta »usta resnice«, mu bodo usta roko odgriznila. Veliko ljudi vtika roko v ta usta, zato so na žalost že zelo obrabljena!

Sv. Peter v vezeh (*San Pietro in vincoli*)

Bazilika sv. Petra v vezeh je bila zgrajena v 5. stoletju, ime pa je dobila po vezeh, v katere je bil vklenjen Sveti Peter. Cerkev sama po sebi ni nič posebnega, vredno pa si jo je ogledati zaradi Michelangelovih mojstrov in njej: to sta mavzolej Julija II in kip Mojzesa. Za Mojzesov kip kroži legenda, da ko ga je Michelangelo izklesal do konca, ga je s kladivom udaril po kolenu in ga vprašal: »Zakaj ne govoriš?«, kip pa naj bi odgovoril: »Au!«

Kapitolški muzeji (*Musei Capitolini*)

Gre pravzaprav za en sam muzej z zelo bogato zgodovino, ki sega še v starorimski čas in stoji ob mestni hiši na griču Kapitol (*Campidoglio*). V muzeju si lahko ogledate mnogo antičnih umetnin, pa tudi umetniških del iz kasnejših obdobj. Glavni razlog, zaradi katerih si je ta muzej po mojem mnenju potrebno ogledati, pa je pogled, ki se obiskovalcu razkrije s hodnika, ki gleda na rimski forum. Krasen je tudi trg pred vhodom v ta muzej, saj ga je ustvaril Michelangelo in daje občutek izredne simetričnosti.

Jezuitska cerkev in dominikanska bazilika

Kot dobro vemo, sta si jezuitski in dominikanski red bila skozi zgodovino nasprotna. To prikazujejo tudi glavne cerkve obeh redov – za jezuite je to Cerkev svetega Ignacija (*Chiesa di Sant'Ignazio di Loyola*), za dominikance pa je to bazilika sv. Marije nad Minervo (*Basilica di Santa Maria sopra Minerva*). Ogled obeh cerkev toplo priporočam, saj ima jezuitska cerkev namesto prave kupole naslikano kupolo, zato da ne bi z gradnjo kupole po velikosti prekosila dominikanske bazilike ter tako povzročila spora z dominikanci.

Muzej osvoboditve (*Museo della Liberazione*)

Muzej je v stavbi, ki je med 2. svetovno vojno, v času nacistične okupacije Rima (1943-1944), služila kot zapor za politične zapornike in kot centrala nacistične policije. V tej stavbi so mnogo ljudi, ki so se borili proti okupatorju, mučili – med njimi je bil tudi Manlio Gelsomini, ki je bil partizan in po katerem so poimenovali eno od rimskih ulic. V tem muzeju si lahko ogledate sobe, v katerih so bili zaporniki zaprti in mučeni ter kakšen je bil Rim v času okupacije.

Živalski vrt (*Bioparco*)

Kot veliko glavnih mest ima tudi Rim kar obsežen živalski vrt sredi parka imenovanega Villa Borghese. V poletnem času, ko je v Rimu peklensko vroče, priporočam ogled živalskega vrta, saj je v tem času bolj prijeten kot večina drugih rimskih znamenitosti.

Židovska četrt (*Ghetto*)

V Rimu lahko najdemo tudi geto – židovsko četrt, ki se nahaja v predelu Rima

ob ulici imenovani *Portico d'Ottavia*. V tej četrti je tudi sinagoga, na vrhu katere lahko opazimo posebno kupolo, ki so jo judje zgradili ob posnemanju tipičnih rimskih kupol. Obisk geta vam predlagam tudi zaradi dobre hrane, ki jo tam najdete - poleg zelo dobre pizze tam lahko najdemo odlične judovske slaščičarne s tipičnimi judovskimi slaščicami, med njimi vam najbolj priporočam skutino torto.

Bazilika svete Marije angelov in mučenikov (*Basilica Santa Maria degli Angeli e dei Martiri*)

Cerkev se nahaja ob *Piazza Repubblica* in sicer na območju Dioklecijanovih term. Cerkev, pri gradnji katere je s svojimi genialnimi načrti pomagal Michelangelo, je ohranila starorimsko podobo do danes. Razlog, zaradi katerega si pa je vredno to cerkev ogledati, je *meridiana* (sončna ura), ki se nahaja v njeni notranjosti in preko katere so skozi stoletja lahko ugotovili, kdaj je bila ura poldne, saj je ob tisti uri žarek posvetil skozi steno cerkve in osvetil *meridiano*.

Livijna soba (*Stanza di Livia*)

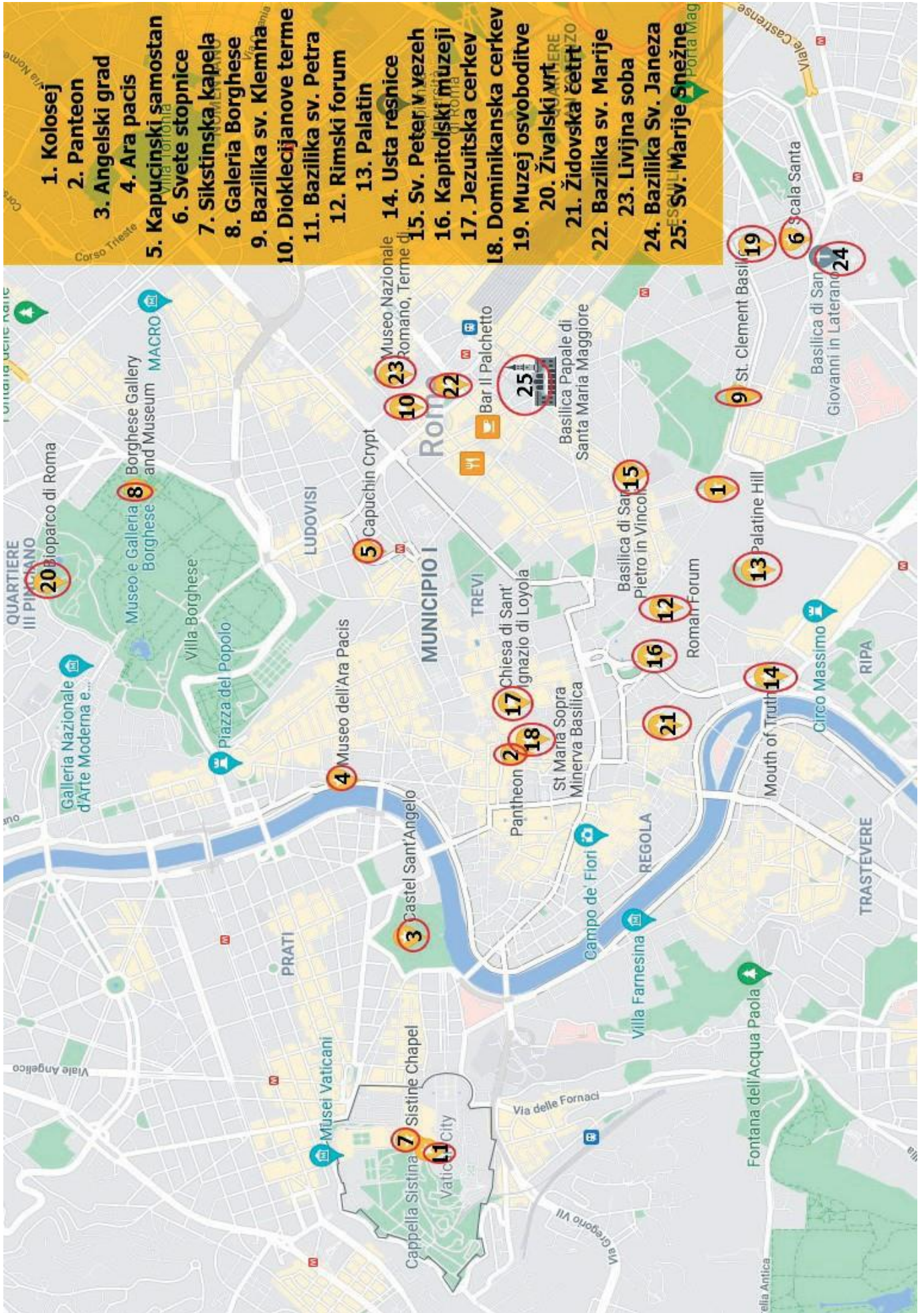
Že ko omenjamo *Piazza Repubblica*, si lahko ob slednji ogledamo tudi Livijno sobo v *Museo nazionale Romano di Palazzo Massimo*. Livija je bila tretja Avgustova žena in Tiberijeva mati, njena soba, poslikana s freskami pa se je nahajala v njeni privatni vili. Te freske so leta 1951 premestili v muzej. Freske naj bi bile najstarejše rimske poslikave vrta in izhajajo iz let 40-20 pr.n.š. Vendar ni samo njihova starost fascinantna, temveč so tudi občutja, ki te oblijejo, ko si med temi štirimi stenami, nadvse posebna, kratko malo hipnotična, zato vam predlagam ogled te sobe.

Jezero Bracciano in jezero Martignano (*Lago di Bracciano e lago di Martignano*)

Rim je poleti lahko zelo vroč in če ta vročina postane nevzdržna, se lahko za en dan odpravite na eno urno vožnjo do dveh jezer blizu Rima – jezero Bracciano in jezero Martignano. Ob teh dveh jezerih je mnogo plaž in restavracij, kjer se lahko kopate in dobro jeste. Če pa take vrste počitek ni za vas, si lahko ob jezeru Bracciano ogledate aeronavtični muzej ali pa veličasten srednjeveški grad – *Castello di Bracciano*, ki je odprt turistom.

Še ostale tri glavne rimske bazilike

Poleg Sv. Petra so tu še ostale tri glavne bazilike. To so bazilika Sv. Janeza v Lateranu (*San Giovanni in Laterano*), Sv. Marije Snežne (*Santa Maria Maggiore*) in Sv. Pavla (*San Paolo*). Vse tri bazilike so veličastne, tako da se vam jih splača ogledati.

16. Viri

Chester, Carole, 1996 *Rim*. Ljubljana: Državna založba Slovenije. Coarelli, Filippo, 1980 *Roma*. (Roma: Editori Laterza).

Coliva, Anna, 2019 *Galleria Borghese: Guida di visita*. (Roma: Gebart).

Cordovani, Rinaldo, 2010 *La Cripta dei Cappucini*. (Roma: Provincia Romana dei Frati Minori Cappucini).

Cosentino, Valerio, 2019 *Gli Scavi archeologici : Guida omaggio*. (Roma: Kina).

Criscenti, Nino, 2017 *La Capella Sistina*. (Roma: Land).

Jepson Tim, 1998 *Rim*. Ljubljana: Mladinska knjiga

Lanciano, Nicoletta, 2005 *Hadrian's Villa: Between Heaven and Earth*. (Roma: Apeiron Editori).

Lugli, Giuseppe, 1971 *Foro Romano*. (Roma: Bardi editore).

Masson, Georgina, 1974 *Guida di Roma*. Milano: Arnoldo Mandadori Editore. Peres, Armando, 1999 *Roma*. Guida d'Italia. (Milano: Touring Club Italiano).

Straccioli, Romolo A., 1986 *Guida di Roma antica*. Milano: Biblioteca Universale Rizzoli, 2015 *Roma: Past and Present*. (Roma: Vision).

